

Csoma Mózes¹

Fegyverkezési tendenciák a Koreai-félsziget két államában, kitekintéssel a konfliktusban érintett országok magatartására²

A 2020-as évek kezdete óta a Koreai-félsziget biztonságpolitikai viszonyai ismételtelen feszültebbé váltak. A tanulmány a Military Balance+ adatbázis információinak elemzésével bemutatja a szemben álló felek katonai képességeit, valamint a jelenleg is zajló fegyverkezési tendenciákat. A tanulmány külön foglalkozik a koreai konfliktusban érintett országok magatartásával, különösképpen a KNDK és Oroszország katonai együttműködésével, valamint az Egyesült Államok, Dél-Korea és Japán szorosabbá váló szövetségével. A szerző külön vizsgálja az orosz–ukrán háború és a koreai konfliktus összefüggéseit is.

Kulcsszavak: Dél-Korea, Észak-Korea, Kelet-Ázsia, fegyverkezés, ballisztikus rakéta, elrettentés

Armament Trends in the Two States of the Korean Peninsula, with an Outlook on the Behaviour of the Countries Involved in the Conflict

Since the early 2020s, the security issues of the Korean Peninsula have repeatedly become more tense. By analysing information from the Military Balance+ database, the study presents the military capabilities of the rival Korean states, as well as the current armament trends. The study describes the behaviour of the foreign powers involved in the Korean conflict, particularly the military cooperation between the DPRK and Russia, and the closer alliance between the United States, South Korea and Japan. The author also examines the connections between the Russian-Ukrainian war and the Korean conflict.

Keywords: South Korea, North Korea, East Asia, armament, ballistic missile, deterrence

Bevezetés

A 2020-as évek elején számos változás ment végbe a világpolitikában, amelyek éreztették hatásukat a megosztott Koreai-félszigeten is. A koronavírus-világjárvánnyal nagyjából egy időben egyértelművé vált, hogy az akkori balközép irányultságú szülői kormányzat erőfeszítései a két koreai állam békés egymás mellett élésének megteremtésére nem fognak sikerrel járni. A phenjani rezsim kezdetben ugyan konstruktívnak tűnt, de

¹ Csoma Mózes az NKE EJKK JLI tudományos főmunkatársa. E-mail: csoma.mozes@uni-nke.hu

² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 számú projektnek a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

az amerikai–kínai viszony további romlása, valamint az orosz – észak-koreai kapcsolatok megújulása és kiteljesedése azt eredményezte, hogy a phenjani vezetés ismét konfrontatív magatartást kezdett tanúsítani déli szomszédjával szemben. Az orosz–ukrán fegyveres konfliktus kirobbanásával pedig a két koreai állam szinte azonnal felsorakozott a szemben álló felek mentén: Dél-Korea (Koreai Köztársaság) messzemenő szolidaritást vállalt Ukrajnával és fegyvereket értékesített Lengyelországnak, Észak-Korea (KNDK) eközben kiállt Oroszország mellett, lőszerszállmányokkal és rakétákkal támogatta az agressziót, valamint megújult hadiipari együttműködésbe kezdett a putyini rezsimmel. Mindez indokoltá teszi, hogy áttekintsük a koreai konfliktusban érintett felek fegyverkezési tendenciáit és rendelkezésre álló kapacitásait. Jelen tanulmány a Military Balance+ adatbázis „Korea Democratic People’s Republic of Equipment” és a „Korea Republic of Equipment” fájljainak elemzésére épül, a tanulmányban szereplő valamennyi információ – ha külön hivatkozás ezt másképpen nem jelöli – ezekből a forrásokból származik.

Akár közhelynek is tekinthető, hogy a két szemben álló koreai állam fegyveres képességeinek tekintetében lényeges különbségek mutatkoznak: a phenjani rezsim alapvetően elavult, szovjet és kínai eredetű fegyverrendszerekkel rendelkezik, miközben déli szomszédja – a múlt század második felében végbement gyors iparosítás eredményeképpen – modern eszköztárral bír. A következőkben a két szemben álló fél képességeit vetjük össze.

A KNDK fegyveres erőinek felszereltsége

A Koreai Néphadsereg több mint 3500 közepes harckocsival rendelkezik, amelyek között megtalálhatók a Szovjetunió valamennyi ismert típusai a veterán T-34-estől a T-54/55-ös és T-62-es típusokig. Az országnak továbbá van nagyjából 560 darab PT-76-os úszó harckocsija is. A Koreai Néphadsereg nagy számban birtokol szovjet eredetű BTR-40-es és BTR-60-as páncélozott csapatszállító járművet, az adatbázis szerint 2500 ilyen eszközük van. Rendelkeznek továbbá BTR-50-es csapatszállítókkal is, ezek száma ugyanakkor ismeretlen, csakúgy, mint a kínai eredetű „63-as típusú” csapatszállító járművek száma. A relatív modernnek tekinthető BTR-80-asaik száma – amelyek még Magyarországon is használatban vannak – ugyanakkor csupán 32 darab. A fentiekhez kapcsolódóan meg kell említeni, hogy rendelkeznek szovjet eredetű Smel, Konkursz és Fagot harckocsi-elhárító eszközökkel, amelyek az 1970-es évek technikai színvonalát képviselik. Az adatbázis továbbá közli a szintén elavult Maljutka páncéltörő rakétákat is, amelyeket önjáró eszközként jellemez.

A tüzérségi eszközök tekintetében a KNDK bőségesen el van látva különböző eszközökkel: az adatbázis szerint 8600 különböző űrméretű ágyúval, 7500 aknavetővel, 5500 katyusarendszerű rakéta-sorozatvetővel rendelkeznek. Egy esetleges konfliktusban az észak-koreai tüzérség közép- és nagy hatótávolságú rendszereivel valószínűleg csapást tudna mérni a dél-koreai főváros nagy népsűrűségű területeire is, emiatt Szöul különösen veszélyeztetett.

A KNDK légierije kapcsán kijelenthető, hogy az országnak e haderőnemben van a legnagyobb lemaradása. Az ország 80 bombázóval rendelkezik, amelyek minden

valószínűség szerint az 1950-es években kifejlesztett szovjet Il-28-as repülőgépek, illetve azok H-5 néven ismeretes kínai változatai. A vadászrepülőgépek tekintetében a KNDK a régebbi MiG-típusok széles tárával rendelkezik, amelyek közül a régebbiek inkább ipartörténeti jelentőséggel bírnak. Az 1940-es évek második felében kifejlesztett MiG-15-ös sugárhajtású gépektől a MiG-21-es és a MiG-23-as vadászgépeken át a kiképzőpéldányokkal együtt az adatbázis körülbelül 700 különböző harci eszközt tart számon, amelyek közül viszonylag modernebbnek egyedül a MiG-29-es vadászrepülő tekinthető. Az utóbbiak száma körülbelül 18 darab lehet. A fentiekén túl a KNDK több mint kétszáz szállítógéppel is rendelkezik, amelyek legnagyobb része a szintén muzeálisnak tekinthető An-2-es típus. Forgószárnyasok tekintetében az adatbázis körülbelül 270 különböző – könnyű, közepes, nehéz, valamint multifunkciós – légi járműről tesz említést. A KNDK által alkalmazott robotrepülőgépek és drónok típusairól és mennyiségéről nincsenek adatok, ugyanakkor az egyértelműnek tekinthető, hogy az ország rendelkezik ilyen eszközökkel. Egyrészt 2022 decemberében a Koreai Köztársaságban komoly aggodalmakat váltott ki, hogy a KNDK öt drónt irányított a déli területekre, amelyek közül egy behatolt a szülői államfői hivatalhoz közeli repüléstilalmi zónába is. Másrészt a dél-koreai „drónpánik” után fél évvel, a koreai háború harci eseményeit lezáró tűzszünet 70. évfordulója alkalmából tartott phenjani fegyverkiállításon több új típusú drón is látható volt, amelyek minden valószínűség szerint felderítő és támadó műveletek végrehajtására is alkalmasak.

A légvédelem tekintetében a KNDK kisszámú nagy hatótávolságú statikus rakétarendszerrel rendelkezik, illetve vannak közepes hatótávolságú önjáró légvédelmi rakétarendszerei is, ezek pontos száma nem ismert. Az adatbázisban továbbá szerepelnek az SZ-75 Dvina típusú elavult légvédelmi rakétaeszközök is, amelyek még a vietnámi háború jellemző fegyverei voltak. Ezekből az ország körülbelül 180 darabbal rendelkezhet. A KNDK-nak vannak Sztrela típusú légvédelmi rakétái is, ezek pontos számáról nincsenek információk. Kimagaslóan nagy számban állnak ugyanakkor rendelkezésre a második világháborús technikát képviselő légvédelmi gépágyúk, ezekből az országnak nagyjából 11 ezer darabja lehet. Az adatbázisban nem szerepel, de egy másik forrás szerint a KNDK képes a csapatlégvédelmi feladatok ellátására szolgáló Igla kézi rakétafegyver gyártására is.³ Érdekességként megemlíthető, hogy ugyanez az eszköz a dél-koreai fegyveres erőknél is hadrendben van, ugyanis Oroszország államadosságának rendezése céljából ilyen eszközöket adott át a Koreai Köztársaságnak.⁴

Észak-Korea haditengerészete a légierőhöz hasonlóan elavult és kisszámú eszközből áll, ugyanakkor bizonyos szempontokból tényleges fenyegetést is jelenthet. Az adatbázis szerint 7 korvettjük és körülbelül 253 gyors őrnaszádjuk van, az utóbbiak közül 31 van felszerelve fedélzeti rakétafegyverekkel. Ezek a vízi járművek az elmúlt két és fél évtized során számos alkalommal kerültek tűzharcba a dél-koreai őrhajókkal a Sárga-tenger vitatott hovatartozású vizein. Az adatbázisban 114 további őrhajó is szerepel, amelyek partvédelmi feladatokat láthatnak el. Az utóbbi hajók 2020 kora őszén kerültek a nemzetközi figyelem középpontjába, amikor egy dél-koreai minisztériumi tisztviselő a sárga-tengeri

³ Big Issue, Big Problem? (2004). In *Small Arms Survey 2004: Rights at Risk*. Oxford: Oxford University Press, 81.

⁴ Se Hyun Ahn (2009): Understanding Russian–South Korean Arms Trade. *Armed Forces & Society*, 35(3), 421–436.

határvonal közelében tisztázatlan körülmények között egy dél-koreai hajó fedélzetéről a vízbe került, majd egy felbukkanó észak-koreai űrhajó fedélzetéről halálos gépfegyvertűzet zúdítottak rá.⁵ A KNDK-nak továbbá 20 támadó tengeralattjárója, 40 partvédelmi feladatokat ellátó tengeralattjárója és számos mini-tengeralattjárója van. Az utóbbiak kapcsán az adatbázis nem jelöl meg konkrét számadatot, ugyanakkor az 1990-es évek óta több alkalommal is előfordult, hogy ilyen mini-tengeralattjárók jelentek meg a dél-koreai partoknál.⁶ Tényleges fenyegetést jelenthet ugyanakkor a 8.24. *Jongung* – tükörfordításban: *Augusztus 24-e Hőse* – tengeralattjáró, amely képes ballisztikus rakéták indítására. 2021 októberében erről a tengeralattjáróról indították az orosz Iszkander rakéta helyi klónját, a szilárd üzemanyaggal meghajtott *Hvaszong-11-es* – tükörfordításban: *Tűzcsillag* (azaz Mars) – rövid hatótávolságú rakétát, majd 2023 márciusában két cirkálórakétát indítottak a fedélzetéről. Szintén tényleges fenyegetést jelenthetnek továbbá azok a tengeralattjáró drónok is, amelyek számáról nem szerepel információ az adatbázisban, ugyanakkor 2023 tavaszán – a rezsím bejelentése szerint – már tesztelték az eszközt.⁷

2023 szeptemberében a KNDK egy új tengeralattjárót is vízre bocsátott, amit „taktikai nukleáris támadóeszköznek” tituláltak. A *Jongung Kim Gün Ok* – jelentése: *Hős Kim Gün Ok* – nevet viselő harci eszközt a phenjani tömegtájékoztató új építésűként harangozta be, valószínűbb ugyanakkor, hogy egy Romeo-osztályú tengeralattjáró átépítése zajlott le. A phenjani tömegtájékoztató által közzétett fotókon látható volt, hogy a vízi jármű tíz rakétaindító csővel volt felszerelve, amelyek vélhetően a ballisztikus rakéták indítását teszik lehetővé, bár egy forrás – a dél-koreai haderő fegyvernemeinek egyesített vezérkari főnökségének tisztviselője – ezt kétségbe vonta. Kim Dzsong Űn észak-koreai vezető személyesen vett részt az új eszköz vízre bocsátásán, ahol a KNDK haditengerészetének nukleáris kapacitásokkal való felszerelését a „korszak sűrűtő feladatának” titulálta.⁸ Kim egyben kijelentette azt is, hogy az országnak rendelkeznie kell nukleáris meghajtású

⁵ A történet részletei a mai napig tisztázatlanok. A dél-koreai tisztviselő minden valószínűség szerint még a vízben volt, amikor az észak-koreai űrszázad megközelítette, a legénység a koronavírus elleni védekezés jegyében gázálcokat vett fel, majd a menekülőt kérdőre vonták és lelőtték. A szüli sajtóban az az információ is napvilágot látott, hogy az áldozat holttestét gázalajjal leöntve elégették, amivel állítólag a koronavírus-fertőzés potenciális behurcolását akarták megelőzni. A fenti hírek a Koreai Köztársaságban általános felháborodást váltottak ki, Mun Dze In akkori államfő „megdöbbentő eseménynek” nevezte a történeteket, amit „semmilyen okból nem lehet eltérni”. A KNDK végül bocsánatot kért a történetekért, valamint közzétette saját vizsgálatuk eredményét is. A phenjani magyarázat szerint a személy halálát nem szándékosság okozta, hanem a megfelelő együttműködés hiánya. A történet kapcsán még Kim Dzsong Űn elsőszámú vezető is megszólalt, aki „nem szép dolognak” nevezte az ügyet, ami a „déli nemzettestvérek-ből” csalódat válthat ki. *Seoul: North Korea Kills S. Korean Official, Burns His Body.* [online], 2020. 09. 24. Forrás: AP [2024. 07. 26.]; *N. Korea Lost S. Korean Official for 2 Hours Before Finding.* [online], 2020. 09. 25. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.]; *N.K. Leader Apologizes to S. Koreans for Shooting Case.* [online], 2020. 09. 25. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

⁶ 1996 szeptemberében a dél-koreai partoknál zátonyra futott egy mini-tengeralattjáró. A partra szálló legénységből tíz embert saját parancsnokuk lőtt agyon, aki magával is végzett; az életben maradt diverzánsok felkutatására valóságos hajtóvadászat kezdődött. Korabeli sajtóhírek szerint a dízelmotoros, csupán 35 méter hosszúságú mini-tengeralattjáró összesen 20–30 fő szállítására képes. 1998 júniusában szintén egy észak-koreai mini-tengeralattjáró bukkant fel a dél-koreai vizeken, a jármű periszkópja és hajócsavarja halászhalóba akadt. A témáról bővebben: *The Submarine Intrusion Incident: North Korea's Continuing Provocation and the ROK's Response* 1997. Seoul: The Ministry of National Defense.

⁷ *North Korea Claims to Have Tested Haeil-2 Underwater Nuclear Drone.* [online], 2023. 04. 07. Forrás: CNN [2024. 07. 26.].

⁸ *N. Korea Unveils New 'Tactical Nuclear Attack Submarine'.* [online], 2023. 09. 08. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

tengeralattjáróval is, ami a KNDK és Oroszország fokozódó katonai együttműködése miatt komoly aggodalmakat keltett.

A KNDK és Oroszország katonai együttműködésének következményei

Mint ismeretes, az orosz–ukrán háború kitörését követően a KNDK számos formában demonstrálta elkötelezettségét az agresszor mellett, amelynek során elsők között ismerte el a Luhanszki Népköztársaság és a Donyecki Népköztársaság nevű szakadár területeket önálló entitásként. A világsajtóban 2022 szeptemberében szerepelt először az az információ, hogy Észak-Korea támogatása abban is kifejeződik Oroszország irányába, hogy tüzérségi lőszeret és katyusa-jellegű sorozatvetőkhöz szükséges muníciót szállít az orosz fegyveres erők részére.⁹ A két ország közti fegyverügyletek 2023 júliusában teljességgel egyértelművé váltak, amikor a regnáló védelmi miniszter vezetésével egy orosz delegáció látogatott az észak-koreai fővárosba, ahol részt vettek a KNDK hadiiparának büszkeségeit bemutató fegyverkiállításon. A phenjani rendezvény kiállítási tárgyai között ballisztikus rakéták is szerepeltek, amelyek gyártását és rendszerben tartását az ENSZ BT határozatai szigorúan tiltják Észak-Korea számára, így az orosz delegáció gyakorlatilag asszisztált a világszervezet határozatának megsértéséhez.¹⁰

Hivatalos formában Oroszország és a KNDK tagadta, hogy bármilyen fegyverüzletet kötöttek volna, ugyanakkor 2023 augusztusától két orosz teherhajó – amelyek az orosz fegyveres erők részére szoktak logisztikai feladatokat ellátni – legalább öt alkalommal fordult meg az észak-koreai Radzsin kikötőjében, hogy onnan az orosz Dunajba továbbítson szállítmányokat.¹¹ 2023 novemberében a dél-koreai hadsereg haderőnemeinek egyesített vezérkari főnöksége arról tett jelentést, hogy Észak-Koreából 2000 konténernyi katonai szállítmányt juttathattak Oroszországba, amelyek valószínűsíthetően tüzérségi lőszeret, irányított páncéltörő rakétákat, géppuskákat és kézfegyvereket, valamint ballisztikus rakétákat tartalmazhattak.¹² Az utóbbiakra vonatkozó feltételezés be is bizonyosodott, mivel a Fehér Ház közlése szerint az orosz fegyveres erők 2023. december 30-án és 2024. január 2-án is észak-koreai rakétákat vetett be az ukrán célpontok ellen.¹³

Mint ismeretes, 2023 szeptemberében pedig Kim Dzsong Űn észak-koreai vezető személyesen látogatott el az orosz Távol-Keleten lévő Vosztocsnij Kozmodrom űrrepülőterre, ahol megbeszéléseket folytatott Vlagyimir Putyinnal. A találkozó helyszíne szimbolikusan tekinthető, ugyanis az orosz elnök ígéretet tett a rakétatechnológia iránt

⁹ *Russia to Buy Rockets, Artillery Shells from North Korea: US.* [online], 2022. 09. 07. Forrás: The Korea Times [2024. 07. 26.].

¹⁰ *N.K. Leader Visits Arms Exhibition with Russian Delegation Ahead of Armistice Anniversary.* [online], 2023. 07. 27. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

¹¹ Song Sang-ho: *2 Russian Ships Made 5 Trips Between N. Korea, Russia Since Mid-Aug. in Suspected Arms Transfers: WP.* [online], 2023. 10. 17. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

¹² *S. Korean Military Says N. Korea Might Have Provided Russia with Short-Range Ballistic Missiles.* [online], 2023. 11. 02. Forrás: Yonhap News. [2024. 07. 26.].

¹³ *N. Korea-Russia Cooperation Stokes Questions over Potential for Weapons Production: Expert.* [online], 2024. 01. 12. Forrás: The Korea Times [2024. 07. 26.].

élénk érdeklődést tanúsító Kimnek, hogy országa segítséget fog nyújtani abban, hogy az észak-koreai rezsim képes legyen föld körüli pályára állítani saját műholdját.¹⁴ Ez két hónappal később meg is valósult: a KNDK sikerrel bocsátotta fel *Mallikjong-1* (jelentése: *Messzelátó*) nevű kéműholdját. A fejlemény egyértelműen arra utalt, hogy Oroszország megkezdte a fegyverszállítások ellentételezését, a phenjani rezsim számára pedig felcsillant annak a lehetősége, hogy modern technológiákat tartalmazó transzfert kapjanak szövetségeseiktől. Az ország nem sokkal később bejelentette, hogy további három katonai műholdat szeretnének föld körüli pályára állítani, valamint nukleáris meghajtású tengeralattjáróra is igényt tartanak. 2024 májusában a szöuli Yonhap Hírügynökség pedig már arról számolt be, hogy orosz tudósok és technikusok nagyobb csoportja tartózkodik a KNDK-ban, hogy közreműködjenek a rakétahajtóművek tesztjeinél.¹⁵

Az észak-koreai hadiipar teljesítményének a legutóbbi időkhöz természetes korlátokat jelentett az ország gazdaságának rossz állapota. Az általános energia- és nyersanyaghiány, valamint az elavult gyárüzemek együttesen akadályozták, hogy a KNDK nagyobb mennyiségben állítson elő korszerűnek tekinthető fegyvereket. Az elmúlt időszak fejleményei azonban azt mutatják, hogy Oroszország hajlandó technológiai transzferrel, valamint a gyártókapacitások modernizálásával honorálni a KNDK lojalitását. A gyárüzemek korszerűsítésének jelei 2024 júliusában váltak egyértelművé, amikor az NK Pro szakportál műholdfelvételek elemzése nyomán közölte, hogy a fővárostól északra lévő Kuszong város hadiipari komplexumában nagyarányú építkezések kezdődtek. Ezen a helyszínen készülnek a KNDK egyetlen modernnek tekinthető harcokcsijai, amelyek a *Cshonma-2* (jelentése: *Táltosló*) nevet viselik, az elkészült prototípusok pedig némi hasonlóságot mutatnak az orosz T-14 Armata harcokcsikkal. Az NK Pro értesülései szerint a komplexum kibővítése után orosz technológiával fognak lőfegyvereket gyártani a helyszínen, várhatóan nagyobb mennyiségben.¹⁶

Az amerikai finanszírozású Szabad Ázsia Rádió (RFA) arról is beszámolt, hogy a KNDK és Oroszország együttműködésének árnyékában több észak-koreai hadiüzem is módosította tevékenységét, hogy minél nagyobb mennyiségben tudjon 152 milliméteres tűzérségi lövedékeket gyártani. A forrás a kínai határvidéken lévő Rjanggalang tartomány üzemait említi, kiemelve, hogy a gyárak az alapanyagot Kínából kapják a termeléshez. Annak ellenére, hogy az üzemek és a környező települések azonos hálózaton kapják az elektromos áramot, a lakosságot sújtó áramszünetek a gyárakat nem érintik.¹⁷

¹⁴ *Putin Meets Kim, Says Russia Will Help North Korea Build Satellites*. [online], 2023. 09. 13. Forrás: Reuters [2024. 07. 26.].

¹⁵ *Large Number Of Russian Experts Enter N. Korea To Help Spy Satellite Launch Efforts: Source*. [online], 2024. 05. 26. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

¹⁶ Colin Zwirko: *North Korea Expands Factories Making Anti-Tank Missiles Russia Reportedly Wants*. [online], 2024. 07.26. Forrás: NK Pro [2024.07.26.].

¹⁷ Seong-hui Moon: *North Korea Increases Production of 152-Millimeter Artillery Shells*. [online], 2024. 07. 29. Forrás: Radio Free Asia [2024. 07. 29.].

A Koreai Köztársaság fegyveres erőinek eszköztára

Dél-Korea a rakéte technológiát leszámítva haditechnikai fölényben van északi szomszédjával szemben. Az ország hadserege az adatbázis szerint 2085 tankkal rendelkezik, amelyek között van 400 darab veterán Patton páncélos is, de a rendelkezésre álló eszközök túlnyomó többsége modern harci eszköz, amelyeket a koreai Hyundai Rotem vállalat gyártott. Ilyenek a K-1-es és a K-2-es típusok, amelyekből 1645 darab áll rendelkezésre. Érdemes megemlíteni, hogy az orosz–ukrán konfliktus eszkalációját követően Lengyelország 180 darab dél-koreai K-2-es harckocsi vásárlásáról döntött. A Black Panther néven is emlegetett harcjárművek 120 milliméteres löveggel és fejlett kompozit páncélzattal rendelkeznek, illetve többfajta védelmi rendszerrel is el vannak látva a páncéltörő rakéták ellen.¹⁸ Az adatbázisból kiderül az is, hogy a Koreai Köztársaság körülbelül 40 szovjet-orosz gyártmányú T-80-as harckocsival is rendelkezik. Ezek az eszközök – amelyek egyébként az észak-koreai arzenálban nem találhatók meg – az 1990-es évektől kezdődően több részletben érkeztek a kelet-ázsiai országba mint az orosz fél által felhalmozott államadósságot csökkentő áruszállítványok. Ugyanílyen módon a dél-koreaiak rendelkeznek 20 darab orosz gyártmányú BTR-80-as páncélozott csapatszállító járművel is, miközben az ország csapatszállító kapacitása természetesen hazai gyártású típusokra épül. A Daewoo Heavy Industries által kifejlesztett K200 KIFV (korea infantry fighting vehicle) csapatszállítóból az adatbázis szerint 1700 darab áll rendelkezésre, az amerikai gyártmányú M113-as páncélozott járműből 420 darabjuk van, illetve az utóbbi parancsnoki változatából van még 140 darabjuk is. Meg kell említeni, hogy a dél-koreai ipar újabban gyárt az orosz BTR csapatszállítókra emlékeztető járműveket is, ezek a Hyundai Rotem által kifejlesztett K-806-os és K-808-as csapatszállítók, amelyek a White Tiger fantázianévet kapták. Ezekből a járművekből a dél-koreai hadsereg 510 darabbal rendelkezik.

A tüzérség tekintetében az adatbázis 2330 önjáró löveget említ meg, amelyek többsége 155 milliméteres űrméretű lövegcsővel rendelkezik. Ezek közé tartoznak a K-9-es típusú tarackok, amelyekből az orosz–ukrán konfliktus eszkalációja óta Lengyelország is nagyobb számban vásárolt. A koreai Hanwha Defense által gyártott önjáró eszközök a dél-koreai hadiipar egyik legsikeresebb exporttermékeinek tekinthetők, mivel már több mint 600 darab exportálására kötöttek szerződést a világ különböző országaival, így Norvégiával, Finnországgal, Észtországgal, Törökországgal, Egyiptommal, Indiával, valamint Ausztráliával is.¹⁹ Az önjáró eszközökön túl a dél-koreai tüzérség körülbelül 3500 vontatott löveggel is rendelkezik, valamint körülbelül 298 rakéta-sorozatvetővel. Az utóbbiak tekintetében egyértelműen hátrányban vannak a Koreai Néphadsereg kapacitásaihoz képest, mivel az észak-koreai fegyveres erők körülbelül

¹⁸ Lengyelország a 180 dél-koreai páncélos megvásárlásán túl további 800 darab legyártását is tervezi 2026-tól. *Poland Snaps up Korean Armaments after Ukraine Invasion*. [online], 2022. 07. 27. Forrás: Korea JoongAng Daily [2024. 07. 26.].

¹⁹ A lengyel és a dél-koreai fél által kötött megállapodásban 48 darab K-9-es tarack importálása, valamint további 600 darab Lengyelországban történő opcionális legyártása szerepel. *Poland Snaps up Korean Armaments after Ukraine Invasion* 2022.

5500 katyusa-rendszerű sorozatvetővel rendelkeznek, bár azok rendelkezésre állása és minősége kérdéseket vethet fel.

A légierő gerincét 520 amerikai gyártmányú harci repülő adja, amelyek között megtalálhatjuk a már veterán F-5-ös típus variánsait, a híres F-15-ös és F-16-os vadászgépeket, valamint a csúcstechnikát képviselő F-35-ös harci gépből is 39 darab áll rendelkezésükre. Forgószárnyasok tekintetében 271 támadó és multifunkciós helikopter áll rendelkezésükre, valamint további 337 különböző szállítóhelikopterre is támaszkodhatnak. Egy esetleges fegyveres konfliktus esetén a dél-koreai légierő repülőgépeire szerelhető levegő-föld rakéták és műhold irányítású bombák valószínűleg még a felszállás előtt képesek lennének megsemmisíteni Észak-Korea korszerűtlen légierjét, valamint a KNDK elavult légvédelmi egységeit. Amennyiben egy észak-koreai repülőgép mégis képes lenne a levegőbe emelkedni, akkor azzal a dél-koreai harcigépek radarirányítású, illetve infravörös irányítású levegő-levegő rakétái végeznének. Bár az adatbázis konkrét számokat nem közöl, de a dél-koreai légvédelem nagy számban rendelkezik föld-levegő elhárító rakétarendszerekkel, amelyek állandó bevetetőségét nem a repülőgépekkel végrehajtott légitámadástól való félelem, hanem az észak-koreai rakétaerőnél jelentette fenyegetés indokolja.

A dél-koreai légierőn túl a szárazföldi hadsereg is rendelkezik nagyobb számú helikopterrel, valamint légvédelmi képességekkel. Az adatbázis konkrét számokat nem közöl, de 20, 30, 35 és 40 milliméteres önjáró légvédelmi tüzérség tudja biztosítani az objektumok és a kritikus infrastruktúra védelmét. A csapatlégvédelmet pedig hordozható kézi rakétaeszközök alkotják, mint az orosz gyártmányú Igla, amelyet az orosz államadósság törlesztéseként kaptak a dél-koreai fegyveres erők. Ilyen jellegű fegyver továbbá a dél-koreai gyártmányú KP-SAM Chiron (koreai nevén Sinkung) rakéta, illetve az amerikai Stinger és Javelin, valamint az európai Mistral is.

A Koreai Köztársaság haditengerészete a nagyobb hadihajók tekintetében fölényben van a KNDK kapacitásaihoz képest, ugyanakkor a gyors űrnaszádok – amelyek elsősorban érintettek a Sárga-tenger vitatott hovatartozású vizein előforduló összetűzésekben – számát tekintve a dél-koreai erők hátrányban vannak. Az ország haditengerészetének gerincét 3 cirkáló, 6 romboló, 16 fregatt és 5 korvett adja. Ezek a dél-koreai ipar által előállított modern hadihajók ugyanakkor könnyen felismerhető célpontot jelentenek az ellenséges tengeralattjárók számára. Az utóbbi esetre jelent jellemző példát az a 2010 márciusában lezajlott incidens, amelynek során a Sárga-tengeren egy észak-koreai mini-tengeralattjáróról indított torpedó elsüllyesztette a dél-koreai *Cshonan* korvetet, 46 tengerész halálát okozta.

A Koreai Köztársaság 20 dízel-elektromos tengeralattjáróval rendelkezik, amelyeket az ország nehézipara állított elő. Dél-Korea 2021. szeptember 15-én bejelentette, hogy saját fejlesztésű, tengeralattjáróról indított ballisztikus rakétát (SLBM) tesztelt. Az eszközt a *Doszan An Cshang Ho* nevű – egy 20. század első felében élt Japán-ellenes koreai függetlenségi harcos neve – tengeralattjáróról indították, amely 3000 tonna vízkiszorítású. A ballisztikus rakéta tesztjét Mun Dzse In hivatalban lévő dél-koreai államfő is megfigyelte. Az adatbázis információinak tanúsága szerint a dél-koreai haditengerészet tengeralattjárói közül kettő képes ballisztikus rakéták indítására, ami számszerű megegyezést mutat a KNDK hasonló kapacitásaival. A phenjani rezsim esetében a már említett *Augusztus 24-e*

Hőse és a *Hős Kim Gjin Ok* nevet viselő egységek képesek a ballisztikus rakéták indítására. Összehasonlításként érdemes megemlíteni, hogy a Koreai-félsziget konfliktusában leginkább érintett országok közül a Kínai Népköztársaság kilenc nukleáris meghajtású támadó tengeralattjáróval rendelkezik, a hivatalosan csupán védelmi kapacitásokkal bíró Japán pedig huszonnégy támadó tengeralattjáróval. Az Egyesült Államok hasonló vonatkozású kapacitásai kapcsán pedig elég annyit megemlíteni, hogy 1981 óta nem fordult elő, hogy amerikai nukleáris meghajtású tengeralattjáró érkezett volna Dél-Korea bármely kikötőjébe, de 2023 áprilisában az amerikai és a dél-koreai felek megállapodtak abban, hogy az amerikaiak növelik „harci eszközeik láthatóságát” a Koreai-félszigeten. Ennek megfelelően 2023 júliusában a *USS Kentucky* atom-tengeralattjáró Puszan kikötőjébe érkezett, ahol Jun Szok Jol dél-koreai államfő és felesége is a fedélzetére lépett.²⁰

Dél-Korea vízi arzenálja egy tekintetben jelentős hátrányban van az északi szomszédhoz képest. Az adatbázis tanúsága szerint ugyanis a szöuli flotta csupán 69 gyors űrnaszáddal rendelkezik, amelyek közül csupán 34 van felszerelve ellenséges vízi célpontok ellen bevethető rakétákkal. A KNDK esetében ugyanebből a hajótípusból 253 darab áll rendelkezésre, illetve 31 van ellátva rakétákkal. A dél-koreai haditengerészet vízi célpontok ellen használt rakétáit a hazai ipar állítja elő, ezek a *Heszong* (jelentése: *Tengeri csillag*) sorozat különböző típusai. Végezetül megemlítendő az is, hogy a dél-koreai haditengerészet számos partra szálló járművel és légpárnás csapatszállítóval rendelkezik, ezek szükségességét nyilvánvalóan a koreai háború tapasztalatai indokolják. Az ilyen eszközöknek nagy szerepe volt 1950 szeptemberében az ENSZ-csapatok incshoni partra szállásánál, majd 1950 decemberében az ENSZ-erők és a civil lakosság hűngnami evakuálásánál is.

A kölcsönös elrettentés eszközei Kelet-Ázsiában

A Koreai-félsziget biztonságpolitikai viszonyainak kulcskérdése az 1990-es évek második fele óta a KNDK rakétaarzenálja, illetve annak folyamatos fejlődése. Az elmúlt három évtized során az ország rakétagyártása nagy utat tett meg a szovjet eredetű Scud-klónok továbbfejlesztésétől a tengeralattjáróról is indítható eszközök, illetve a műhold felbocsátására képes rakéták előállításáig. Ezt a folyamatot 2021 januárjában a Koreai Munkapárt 8. Kongresszusán hozott határozatok felgyorsították, így az év őszén már földi indítású támadó cirkálórakéták (LACM) tesztjére is sor került. A *Hvaszal-1* és *Hvaszal-2* (jelentésük: *Nyílvessző*) nevet viselő eszközök azért jelentenek összetettebb fenyegetést, mint a korábban használatos ballisztikus rakéták, mert nehezebb megállapítani a rakéták várható hatótávolságát és pontos célját. Az észak-koreai híradások arról is beszámoltak, hogy a *Hvaszal*-sorozat tengeralattjárókról is indítható, amivel az ország „atomháborús elrettentését” kívánják erősíteni. A tengeralattjárókról indítható támadó cirkálórakéták (SLCM) esetében az ország tényleges képességei azonban nem egyértelműek, mivel egyelőre kérdéses, hogy a ballisztikus rakéták esetében is alkalmazott 8.24. *Jongung* tengeralattjáró alkalmas-e a cirkálórakéták indítására is.²¹

²⁰ *Yoon Inspects U.S. Nuclear Sub.* [online], 2023. 07. 19. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

²¹ Joseph Dempsey (2023): Analysis: Pyongyang's Sea Cruise. In *Military Balance+*.

Mivel a KNDK folyamatosan gyártja és egyben teszteli a különböző típusú ballisztikus rakétáit, az adatbázisban nem a konkrét rakétaeszközökre vonatkozóan szerepelnek darabszámok, hanem azok indítóeszközeinek mennyiségét számszerűsítik. Ezek szerint a phenjani rezsim az interkontinentális ballisztikus rakéták tekintetében 17, a közepes hatótávolságú ballisztikus rakéták esetében 27, a rövid hatótávolságú rakéták esetében pedig 69 indítóeszközzel rendelkezik. Mindez azt jelenti, hogy az országban legalább 113 indítási pont van, ráadásul az eltérő hatótávolságú rakétákat összevetve körülbelül 20 különböző típusról beszélhetünk. Az utóbbi információnak abból a szempontból van jelentősége, mert több különböző típusú rakéta együttes indítása esetén sokkal nehezebb az elhárítás folyamata.

Dél-Korea szintén rendelkezik saját gyártású ballisztikus és cirkálórakétákkal, amelyek nem csupán a Koreai-félsziget egészét, hanem a környező kínai és orosz területeket is el tudják érni. A *Hjonmu-2B* (jelentése: *Fekete teknős*) típusú saját fejlesztésű ballisztikus rakéta terheléstől függően 500–800 kilométer megtételére képes, míg annak Hjonmu-2C nevet viselő továbbfejlesztett változata 800 kilométeres hatótávolsággal rendelkezik. A *Heszong III* (jelentése: *Tengeri csillag*) nevű szuperszonikus cirkálórakéta pedig 1500 kilométer elérésére képes, legyen szó szárazföldi vagy pedig tengeri célpontokról. A dél-koreai katonai doktrínának ugyanis fontos részét képezik a precíziós csapások, amelyek konkrét formáiról a „koreai hatalmas büntetés és megtorlás” és a „gyilkos lánc” nevet viselő stratégiák rendelkeznek. Ezek magukban foglalják az észak-koreai rakéta-támaszpontok és tüzérségi ütegek megsemmisítését, valamint a politikai és katonai vezetés kiiktatását is.²²

Összehasonlításként érdemes megemlíteni a Koreai-félsziget konfliktusában leginkább érintett országok vonatkozó kapacitásait is. A Kínai Népköztársaság esetében az adatbázis szintén a rakéták indítóeszközeire vonatkozóan közöl számadatokat, ami az interkontinentális ballisztikus rakéták tekintetében 140, a közepes hatótávolságú ballisztikus rakéták esetében 242, a rövid hatótávolságú rakéták esetében pedig 225. Ez azt jelenti, hogy Kína esetében legalább 607 indítási pontról beszélhetünk, amelyeken kívül még 126 olyan szárazföldi pontot is megemlíthetünk, ahonnan cirkálórakétákat lehet indítani. Japán – mint a koreai konfliktusban fenyegetett állam – hivatalosan védekező kapacitásokkal rendelkezik, így az adatbázisban a különböző hatótávolságú elhárítórakéták szerepelnek, konkrét számadatok említése nélkül. Miként Japán Védelmi Minisztériuma megfogalmazta, a szigetországot érintő fokozódó kihívások – a ballisztikusrakéta-technológia fejlődése, a hiperszonikus fegyverek megjelenése – következtében meg kell erősíteniük a felderítési, a nyomon követési, valamint az elfogási képességeket. A szigetország védelmi stratégiája így meghatározza, hogy az ország rendelkezzen az ellenséges területen történő ellencsapás képességével, ami visszatartó erőt fog képezni az ellenséges rakéta-támadásokkal szemben.²³

²² *South Korea's Ballistic and Cruise Missiles*. [online], 2021. 08. 10. Forrás: Missile Threat [2024. 07. 26.].

²³ *Integrated Air and Missile Defense*. [online], 2024. 03. Forrás: Japan Ministry of Defense [2024. 07. 26.].

Aktuális tendenciák Kelet-Ázsiában

Oroszország ukrajnai agresszióját követően Kelet-Ázsiában is számos olyan fejleményre került sor, amely komoly aggodalommal töltötte el az Egyesült Államok regionális szövetségeseit. 2022 márciusának végén az orosz fegyveres erők a vitatott hovatartozású Kuril-szigetek térségében egy nagyszabású hadgyakorlatot hajtottak végre, amelyben 3000 katona és 100 katonai jármű vett részt. Mint ismeretes, Kunashir, Iturup (Etorofu) és Shikotan szigetét, valamint a Habomai-szigetcsoportot a második világháború utolsó napjaiban szállta meg a Vörös Hadsereg, Japán viszont a mai napig saját megszállt területeként tekint a szigetekre, amelyeket Japánban Északi Területekként említenek. A szóban forgó manőver egy fiktív „ellenséges inváziós kísérletre” épült, amelyet követően az orosz erők „ellentámadást” indítottak.²⁴ 2022 szeptemberében ráadásul *Vosztok 2022* néven egy újabb erődemonstrációra került sor Kunashir és Iturup szigeteken, ami a tokiói döntéshozók részéről ismét aggodalmat váltott ki. Az orosz–ukrán konfliktus árnyékában zajló események végül azt eredményezték, hogy a tokiói kormányzat fontos döntést hozott az ország védelmi költségvetésének növeléséről. A szigetország katonai célra fordított költségvetésének felső határa már régóta az ország bruttó hazai össztermékének 1%-a, azaz körülbelül 5 billió jen (körülbelül 36,2 milliárd dollár) volt. Az országot irányító Liberális Demokrata Párt ezért úgy döntött, hogy az évtized második feléig a védelmi költségvetés összegét a bruttó hazai össztermék 2%-ára emelik.²⁵

A kelet-ázsiai térség egyik fő biztonságpolitikai kihívása jelenleg a KNDK atomhatalmi ambícióinak megoldatlansága, valamint a phenjani rezsim hadiipari kapacitásainak – korábban már részletezett – megújulása. Bár a 2018 elején lezajlott phjongcshangi téli olimpiát követően úgy tűnt, hogy enyhülés veszi kezdetét a megosztott félszigeten, amelynek során három Korea-közi csúcstalálkozóra is sor került, valamint megvalósult Kim Dzsong Űn észak-koreai vezető háromszori tárgyalása Donald Trump hivatalban lévő amerikai elnökkel. A közeledés korlátjai azonban rövidesen kibontakoztak: a KNDK nem kíván lemondani nukleáris kapacitásairól, az Egyesült Államok viszont nem hajlandó belemenni a kelet-ázsiai országgal szembeni nemzetközi büntetőintézkedések egyoldalú feloldásába. A phenjani rezsim így újraindította menetrend szerinti erődemonstrációit, ami 2022-ben és 2023-ban rekordszámú rakétateszthez vezetett.

Mindezek a kihívások – valamint az amerikai–kínai rivalizálás fokozódása – együttesen tették szükségsszerűvé az Egyesült Államok hagyományos kelet-ázsiai szövetségi rendszerének megerősítését. Ennek a folyamatnak ugyanakkor hosszú éveken keresztül achillesi pontja volt Dél-Korea és Japán viszonya, amely 2018 őszén a szokásosnál is fagyosabbá vált. A konfliktus hátterében a két szomszédos ország közös történelme, azaz a 20. század első felében lezajlott japán gyarmati uralom öröksége húzódott. A koreai sérelmek súlyosságát jelzi, hogy az Egyesült Államok két szövetséges állama sokáig egy közös haditengerészeti flottafelvonulást sem tudott tartani, mert a dél-koreai fél visszautasította, hogy tisztelgő manővert tegyenek a japán haditengerészet lobogója

²⁴ *Russia Starts Military Drill On Disputed Islands Off Japan*. [online], 2022. 03. 26. Forrás: Kyodo News [2024. 07. 26.].

²⁵ *Ukraine War May Boost China-Russia Military Ties*. [online], 2022. 07. 22. Forrás: Kyodo News. [2024. 07. 26.].

(Kjokudzsicu-ki) előtt. A napsugaras zászló ugyanis a koreai felet a második világ-háborús időszakra emlékezteti.²⁶

A két szomszédos és szövetséges ország viszonya végül 2022 májusában vett éles fordulatot, nem függetlenül az akkor lezajlott dél-koreai belpolitikai változásoktól. A balközép irányultságú kormányzást ugyanis Jun Szok Jol államfő beiktatásával konzervatív fordulat váltotta fel, a dél-koreai konzervatív politikai erők pedig mindig igyekeznek szorosabb kapcsolatot ápolni az Egyesült Államokkal és Japánnal. Érdeemes megemlíteni, hogy a balközép szöuli kormányzatok – akik 1998–2008 között, majd 2017–2022 között voltak hatalmon – viszont rendre nagy reményekkel fordulnak az Oroszországgal, Kínával, valamint Észak-Koreával történő együttműködéshez. Jun Szok Jol államfő beiktatásával tehát a Koreai Köztársaság prioritásai lényegesen megváltoztak, ami azonnal éreztette hatását a Japánhoz fűződő kapcsolatokban. 2023 márciusában a két ország helyreállította a katonai hírszerzési információk megosztására irányuló GSOMIA-egyezményt, amely hét évvel korábban kötött ugyan, de a kétoldalú politikai konfliktus éveken keresztül lehetetlenné tette a tényleges működését, sőt a dél-koreai fél 2019-ben még az együttműködés felfüggesztését is kezdeményezte. A kooperáció lényege az, hogy mindkét fél azokhoz az információkhoz fér hozzá, amelyeket kizárólag a másikon keresztül tudnak elérni. A dél-koreaiak hozzáférhetnek a nagy érzékenyséű japán radarok és műholdak információihoz, a japánok pedig a dél-koreai fél révén hamarabb értesülhetnek a folyamatban lévő észak-koreai rakétatesztekről.²⁷

A két szomszédos kelet-ázsiai ország megbékélésével megnyílt a lehetőség az Egyesült Államok vezette hagyományos biztonságpolitikai szövetség megerősítésére, a folyamat megindításának szimbolikus helyszíne pedig az USA elnökének Camp David-i rezidenciája lett. Joe Biden elnök 2023 augusztusában fogadta a történelmi jelentőségű helyszínen Jun Szok Jol dél-koreai államfőt és Kisida Fumio japán miniszterelnököt, akikkel három fontos kérdéskörben egyezett meg. A három fél megállapodott a közös kihívásokhoz kapcsolódó eszmecserék fontosságáról; deklarálták, hogy évente csúcstalálkozókat és közös hadgyakorlatokat tartanak; valamint megállapodtak a gazdasági együttműködés fokozásáról is. Fontos kiemelni, hogy a második pont tartalmazta az észak-koreai rakétatesztekre vonatkozó valós idejű adatok megosztásának kötelezettségét is. A találkozó során a felek elsősorban a KNDK jelentette kihívást hangsúlyozták, a szövetség megerősödésének demonstrálása azonban minden bizonnyal a Kínai Népköztársaságnak szólt.²⁸ A Camp David-i találkozó után nem sokkal már sor is került a három szövetséges ország demonstratív tengeri hadgyakorlatára, amelyen egy-egy romboló egy szimulált észak-koreai rakéta megsemmisítését gyakorolta. A manőver helyszíne Csedzsu-sziget térsége

²⁶ A napsugaras zászlót 1889-től a Japán Birodalmi Flotta használta, majd 1954-ben a Japán Tengeri Önvédelmi Erők folytatták a felhasználását. A Koreai Köztársaságban különböző civil szervezetek sokáig próbálták elérni, hogy a napsugaras japán zászló használatát egyenlően bírálják el a horogkeresztes német zászlóéval, ugyanis mindkettő a háborús bűntettekre emlékeztet.

²⁷ *South Korea Begins Process to Normalize GSOMIA Intel Pact with Japan*. [online], 2023. 03. 18. Forrás: The Japan Times [2024. 07. 26.].

²⁸ *Trilateral Summit to Help Bolster Response to N. Korea's Threats*. [online], 2023. 08. 20. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

volt, ami Dél-Korea legdélebbben lévő részének tekinthető.²⁹ A fejleményekre egyébként Kim Dzsong Űn észak-koreai vezető is azonnal reagált, miközben látogatást tett a KNDK Haditengerészetének főparancsnokságán. Kim az amerikai, a dél-koreai, valamint a japán vezetőket „bandafőnököknek” nevezte, egyben pedig sürgette a KNDK haditengerészeti erőinek fejlesztését.³⁰ A napokkal később lezajlott – fentebb már részletezett – csúcstalálkozó Kim és Vlagyimir Putyin orosz elnök között így egyértelműen arra utalt, hogy az észak-koreai vezetés a haditengerészeti modernizációt – így az említett nukleáris meghajtású tengeralattjárót – orosz technológiai transzfer révén készülni kíván.

Végezetül a kelet-ázsiai térség viszonyait meghatározó tendenciaként megemlítendő az is, hogy Jun Szok Jol dél-koreai államfő hivatalba lépése óta a Koreai Köztársaság mind határozottabb érdeklődést tanúsít az Észak-atlanti Szerződés Szervezete iránt. A konzervatív irányultságú dél-koreai elnök másfél hónappal tevékenységének megkezdése után már részt vett a NATO madridi csúcsertekezletén, valamint Dél-Korea megnyitotta a szervezethez delegált képviselőt is.³¹ A kapcsolatépítés egyidejűleg szolgálja a biztonságpolitikai partnerség kiterjesztését, valamint a dél-koreai hadiipari export – mint azt Lengyelország esetében már megemlítettük – érdekeit is. 2023 júliusában Jun Szok Jol elnök a NATO vilniusi csúcsertekezletén is részt vett, majd Lengyelország érintésével előre be nem jelentett látogatást tett Ukrajnában is.³² A kijevi Mariinszkij-palotában Jun elnök minden korábbinál egyértelműbben demonstrálta a Koreai Köztársaság szolidaritását az ukrán fél mellett, miközben a KNDK teljes mellszélességgel az orosz fél mellett sorakozott fel. Mindez nagyon hasonlít az 1960-as évek második felére, amikor a két rivális koreai állam a két szemben álló vietnámi államnak nyújtott támogatást.³³

Felhasznált irodalom

- Korea Democratic People's Republic of Equipment (2024). Military Balance+ adatbázis.
Korea Republic of Equipment (2024). Military Balance+ adatbázis.
Ahn, Hyun Se (2009): Understanding Russian–South Korean Arms Trade. *Armed Forces & Society*, 35(3), 421–436. Online: <https://doi.org/10.1177/0095327X08330817>
Big Issue, Big Problem? (2004). In *Small Arms Survey 2004: Rights at Risk*. Oxford: Oxford University Press. Online: www.smallarmssurvey.org/resource/small-arms-survey-2004-rights-risk
Dempsey, Joseph (2023): Analysis: Pyongyang's Sea Cruise. In *Military Balance+*. Online: www.iiss.org/online-analysis/military-balance/2023/04/pyongyangs-sea-cruise/
Integrated Air and Missile Defense. [online], 2024. 03. Forrás: Japan Ministry of Defense. [2024. 07. 26.].
Large Number of Russian Experts Enter N. Korea to Help Spy Satellite Launch Efforts: Source. [online], 2024. 05. 26. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
Memorial Speaks to North Korea's Ties to Summit Host Vietnam. [online], 2019. 02. 19. Forrás: VOA [2024. 07. 26.].

²⁹ *S. Korea, U.S., Japan Hold Missile Defense Drills*. [online], 2023. 08. 29. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

³⁰ *N. Korea's Kim Visits Navy Command*. [online], 2023. 08. 29. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

³¹ *Yoon Meets with NATO Chief*. [online], 2023. 01. 30. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

³² *Yoon Sends Strong Message of Solidarity with NATO*. [online], 2023. 07. 16. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].

³³ Dél-Korea egymást követő turnusokban összesen több mint 300 ezer katonával támogatta a saigoni rezsimet, a KNDK pilótákkal nyújtott segítséget az akkori Vietnámi Demokratikus Köztársaságnak. Tizennégy elesett észak-koreai pilóta síremléke a mai napig látható a Vietnám északi részén lévő Bac Giang tartományban. *Memorial Speaks to North Korea's Ties to Summit Host Vietnam*. [online], 2019. 02. 19. Forrás: VOA [2024. 07. 26.].

- Moon, Seong-hui: *North Korea Increases Production Of 152-Millimeter Artillery Shells*. [online], 2024. 07. 29. Forrás: Radio Free Asia [2024. 07. 29.].
- North Korea Claims to Have Tested Haeil-2 Underwater Nuclear Drone*. [online], 2023. 04. 07. Forrás: CNN [2024. 07. 26.].
- N.K. Leader Apologizes to S. Koreans for Shooting Case*. [online], 2020. 09. 25. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- N.K. Leader Visits Arms Exhibition with Russian Delegation Ahead of Armistice Anniversary*. [online], 2023. 07. 27. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- N. Korea Lost S. Korean Official for 2 Hours Before Finding*. [online], 2020. 09. 25. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- N. Korea-Russia Cooperation Stokes Questions over Potential for Weapons Production: Expert*. [online], 2024. 01. 12. Forrás: The Korea Times [2024. 07. 26.].
- N. Korea Unveils New 'Tactical Nuclear Attack Submarine'*. [online], 2023. 09. 08. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- N. Korea's Kim Visits Navy Command*. [online], 2023. 08. 29. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- Poland Snaps up Korean Armaments after Ukraine Invasion*. [online], 2022. 07. 27. Forrás: Korea Joongang Daily [2024. 07. 26.].
- Putin Meets Kim, Says Russia will Help North Korea Build Satellites*. [online], 2023. 09. 13. Forrás: Reuters [2024. 07. 26.].
- Russia Starts Military Drill on Disputed Islands Off Japan*. [online], 2022. 03. 26. Forrás: Kyodo News [2024. 07. 26.].
- Russia to Buy Rockets, Artillery Shells from North Korea: US*. [online], 2022. 09. 07. Forrás: The Korea Times [2024. 07. 26.].
- Sang-ho, Song: *2 Russian Ships Made 5 Trips Between N. Korea, Russia Since Mid-Aug. In Suspected Arms Transfers: WP*. [online], 2023. 10. 17. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- Seoul: North Korea Kills S. Korean Official, Burns his Body*. [online], 2020. 09. 24. Forrás: AP [2024. 07. 26.].
- South Korea Begins Process to Normalize GSOMIA intel Pact with Japan*. [online], 2023. 03. 18. Forrás: The Japan Times [2024. 07. 26.].
- S. Korea, U.S., Japan Hold Missile Defense Drills*. [online], 2023. 08. 29. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- S. Korean Military Says N. Korea Might Have Provided Russia With Short-Range Ballistic Missiles*. [online], 2023. 11. 02. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- South Korea's Ballistic and Cruise Missiles*. [online], 2021. 08. 10. Forrás: Missile Threat [2024. 07. 26.].
- The Submarine Intrusion Incident: North Korea's Continuing Provocation and the ROK's Response* (1997). Seoul: The Ministry of National Defense.
- Trilateral Summit to Help Bolster Response to N. Korea's Threats*. [online], 2023. 08. 20. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- Ukraine War may Boost China-Russia Military Ties*. [online], 2022. 07. 22. Forrás: Kyodo News [2024. 07. 26.].
- Yoon Inspects U.S. Nuclear Sub*. [online], 2023. 07. 19. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- Yoon Meets with NATO Chief*. [online], 2023. 01. 30. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- Yoon Sends Strong Message of Solidarity with NATO*. [online], 2023. 07. 16. Forrás: Yonhap News [2024. 07. 26.].
- Zwirko, Colin: *North Korea Expands Factories Making Anti-Tank Missiles Russia Reportedly Wants*. [online], 2024. 07.26. Forrás: NK Pro [2024.07.26.].